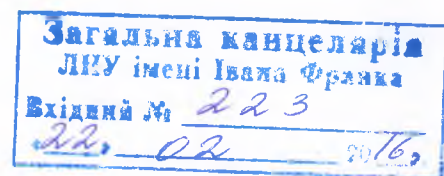

Відгук офіційного опонента
на дисертаційне дослідження Бунік Вікторії Петрівни
«Внутрішні та зовнішні чинники універсализації суспільно-політичного
процесу: теоретико-методологічний аналіз»,
подане на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук
за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки

Актуальність обраної теми. Проблема універсализації суспільно-політичного процесу належить до переліку ключових теоретичних проблем сучасної політичної науки. Зокрема, фахового аналізу вимагає з'ясування відповідності й взаємовпливу процесів прямої та оберненої, себто внутрішньої універсализації. Не менш важливим питанням є зв'язок між універсализацією та глобалізацією, зокрема їх вплив одна на одну.

Загалом актуальність пропонованого дослідження пов'язана передусім з необхідністю теоретико-методологічного осмислення основних принципів, змісту, історичних етапів і суперечностей, які покладені в основу формування універсальних законів реалізації політико-владних відносин і в системі сучасного глобалізованого світу, і насамперед – у системі автентичних станів буття окремо взятої держави, її політичної системи, владних та соціально-культурних відносин. Актуальність вивчення цієї теми постає також із безпосередньої причетності кожної людини до процесу універсализації (її суб'єкта й об'єкта).

Ступінь обґрунтованості, достовірність і новизна наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Вирішення актуальних проблем, покладених в основу дисертаційного дослідження, логічно зумовило його мету: за допомогою широкої джерельної бази виявити вплив універсализації суспільно-політичних процесів на виникнення конфліктів у глобалізованому світі та сучасних універсализаційних процесів – на формування внутрішньої політики держави за умов, з одного боку, утвердження загальних принципів демократії, а з іншого – інтенсивного формування ідентифікаційних

складників власного культурного, історичного, національно неповторного життя. Задля реалізація зазначеної мети дисертанткою цілком вірно сформульовано низку завдань, що їх було успішно розв'язано в ході дослідження, а саме щодо:

- визначити суть понять «універсалізація» та «глобалізація», взаємозв'язок між ними;
- виявити основні методологічні підходи до вивчення універсалізації суспільно-політичного процесу;
- дослідити критерії і принципи процесу універсалізації в сучасному глобалізованому світі, тенденції змін;
- проаналізувати діалектику внутрішніх і зовнішніх чинників універсалізації – важливу детермінанту сучасного розвитку держав, політик, суспільств;
- охарактеризувати корелятивні принципи універсалізації й ідентифікації політичних процесів як основи розвитку сучасної демократії;
- вивчити особливості впливу процесів універсалізації політичних процесів на сучасні транзитивні процеси в Україні. (с.7)

Об'єктом дослідження обґрунтовано визначено процес універсалізації суспільно-політичної реальності та її вплив на формування дискурсу соціально-політичної ідентичності як умови сучасного демократичного транзиту (с. 7).

Не викликає сумнівів наукова новизна представленої роботи. Зокрема, варто виокремити такі теоретичні положення і висновки, сформульовані авторкою.

Так, Бунік В. П. вперше у вітчизняній політологічній літературі комплексно проаналізовано методологічні основи дослідження проблем універсалізації політичного процесу та стану буття людини в такій складній нелінійній динаміці. Обґрунтовано, що універсалізація всіх форм політичного, економічного та соціального життя впливає не лише зі складних, суперечливих процесів сучасного світу, а й зі зміни самих

внутрішніх станів характеристики принципів буття сучасного індивіда. Таким чином доведено, що універсалізація – процес цілковито свідомий і пов'язаний з потребою одних акторів енергійно впливати на інших, продукуючи універсальні цінності, які, натомість, згодом стануть універсальними важелями впливу (с. 8-9, с. 91-96).

У дисертації використано сучасні теорії структуралізму, конструктивізму, неоконструктивізму, теорії комунікативних систем, які дали можливість сформулювати дискурсне поле аналізу сучасних складних інтеграційних процесів у політиці (як інституційного, так і комунікативного типу).

Для досягнення мети і поставлених завдань дослідження застосовано різноманітні методи, а саме: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, історичний метод, соціологічний та нормативно-ціннісний. (с. 7-8).

Сформульовано авторське розуміння політичної універсалізації – складного діалектичного процесу взаємодії системи внутрішніх та зовнішніх чинників, що спричиняє нелінійний процесійний стан розвитку й неоднозначну кореляцію універсального з автентичним, особливим через синтезуючу основу третьої складової частини – всезагального ціннісно-безпекового вектора спрямування (у часово-просторових вимірах) людської спільноти загалом; універсальність у контексті глобалізації розуміється як наслідок ускладнення системи міжцивілізаційних зв'язків, а головне – руйнування внутрішніх нелінійних зв'язків у політичних, соціальних, економічних, культурних системах і «переведення» їх у ранг універсальних (уподібнених) детермінованих систем. (с. 9, с. 26-31)

За допомогою вивчення особливостей впливу універсалістських і глобалізаційних процесів на сучасні тенденції розвитку Української держави сформульовано висновки, які констатують неоднозначність таких зовнішніх дій. З одного боку, відстоюється ідея домінантного впливу автентичних (історичних, культурних, традиційних норм) підвалин національного буття на всі зрушення в політичному, інституційному,

комунікативному контекстах, що зазнала Україна за останні роки. З іншого – констатовано факт загострення й інтенсифікації впливу зовнішніх універсальних принципів, які сформовані в сучасному демократичному світі, а ще – впливу універсальних принципів політики, що діють у недемократичних системах. Отже, автор зробила висновок, що наша держава у своєму транзитному стані переживає складну тріадичну систему суперечностей, які позначаються на особливостях її прогресування. (с. 7, с. 167-171)

Авторкою уперше у вітчизняній літературі доведено, що універсалізація всіх форм політичного, економічного та соціального життя впливає не лише зі складних, суперечливих процесів сучасного світу, а й зі зміни самих внутрішніх станів характеристики принципів буття сучасного індивіда; універсалізація – процес цілковито свідомий і пов'язаний з потребою одних акторів енергійно впливати на інших, продукуючи універсальні цінності, які, натомість, згодом стануть універсальними важелями впливу. (с.10, с. 74-81)

Буник В. П., переконливо доводить, що у глобалізованому світі людину часто розуміють як таку, що здатна пристосовуватися до загальних цінностей, уявлень, можливостей вибору та дій. З-поміж багатьох можливостей людина обирає чітко визначені суспільним прогресом, а не ті, які покладені в основу культури, форм діяльності й відносин, оскільки прогресивний розвиток суспільства лише розвиває сферу існування людини та полегшує стан адаптування до складних суперечливих процесів буття. Це – з одного боку. З іншого – глобальний процес «поглинає» індивідуальні проблеми та можливості людини, ототожнюючи їх із загальним процесом на певних етапах розвитку світу. Такі розбіжності спричиняють різні конфлікти в суспільстві, зумовлені глобальним і локальним середовищем. (с. 5, с. 59–74).

Повнота викладу наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. За темою

дослідження авторкою одноосібно було підготовлено 4 публікації у фахових наукових виданнях з політичних наук, що входять до переліку ВАК України та 3 статті у закордонних наукових виданнях. Основні висновки і твердження дисертації апробовані на численних міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових конференціях.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Структура дисертації В. П. Бунік адекватно віддзеркалює логіку розв'язання заявлених мети та задач дисертаційного дослідження і складається із вступу, чотирьох розділів, тринадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел з 115 найменувань. Загальний обсяг роботи – 179 сторінок. Дисертація оформлена у повній відповідності з вимогами ВАК України і цілком відповідає паспорту обраної спеціальності (23.00.01 – теорія та історія політичної науки).

Текст автореферату повністю відповідає змісту дисертації і адекватно відображає головні положення роботи.

Теоретичне та практичне значення одержаних автором дисертації результатів дослідження, рекомендації щодо їхнього використання. Результати дисертаційного дослідження містять концептуальні розробки, які суттєво збагачують методологічний інструментарій дослідження теоретичних та прикладних проблем універсалізації суспільно-політичного процесу. Висновки до яких автор приходить у підсумку виконаної роботи становлять інтерес для сфери політичного консультування. Концептуальні розробки автора можуть використовуватись у підготовці наукових праць, навчальних посібників та спецкурсів з політичних наук.

Зауваження до змісту наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію Бунік В.П., разом із тим слід висловити деякі критичні зауваження і міркування з приводу ряду її положень.

1. Дисертантка добре обґрунтовує та фахово концептуалізує співвідношення універсалізаційних та глобалізаційних політичних процесів

у сучасному світі. Водночас поза належною увагою, на наш погляд, залишились системозапочатковуючі чинники формування нових типів як глобалізації, так й універсалізації, що впливають з особливих станів трансформації людського буття та політичних форм вияву – відносин та інститутів.

2. Доводячи, що універсалізація політичних форм буття людини є історичним типом і має особливі часові трансформації, авторці було б доречно глибше проаналізувати систему становлення обставин, змісту «визрівання» та формування принципів універсалізації політичного життя, що спричинено як культурними факторами, так і факторами економічними, соціальними тощо.

3. Слід погодитися з кваліфікованим авторським обґрунтуванням співвідношення глобалізаційних та універсалізаційних процесів у політиці, а також тлумаченням їх впливу на внутрішні та зовнішні чинники розвитку держав, суспільств, типів політичної влади та форм комунікацій. Разом з тим, вважаємо, авторці було б доцільно приділити увагу моделюванню позитивних та негативних наслідків зазначених детермінант у майбутньому, зокрема під час дослідження суспільно-політичного розвитку України.

4. Дискусійною видається авторська теза про те, що «системовизначальним» підґрунтям глобалізації є «система економічних форм життя». Не применшуючи важливість економічної складової глобалізації, слід водночас віддавати належне її геополітичному, цивілізаційному, соціокультурному та іншим вимірам.

Загальний висновок.

Незважаючи на ці зауваження та побажання, можна стверджувати, що запропонована до розгляду дисертація є цікавим, самостійним та оригінальним дослідженням, яке повною мірою демонструє професійно-наукову зрілість та методологічну грамотність автора. Висловлені зауваження не носять принципового характеру і не применшують значимості роботи дисертанта, а лише пропонують можливі шляхи

подальшого розвитку та вдосконалення досліджуваних проблем. Виходячи з тексту дисертації, з ґрунтовних висновків до роботи, які були широко апробовані в значному науковому доробку автора, вважаємо, що дисертаційне дослідження Буник Вікторії Петрівни «Внутрішні та зовнішні чинники універсалізації суспільно-політичного процесу: теоретико-методологічний аналіз» носить оригінальний, самостійний та завершений характер і відповідає всім сучасним вимогам ВАКу України до такого роду досліджень, а його авторка, В. П. Буник, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки.

**Доктор політичних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу
інтернаціоналізації вищої освіти
Інституту вищої освіти НАПН України**

Т.В. Андрущенко

15.02.2016р